

XIX століття

1804 рік, 24 червня – Указом Олександра I Житомир затверджено губернським центром, Новоград-Волинський, за браком приміщень для розміщення адміністративних установ, отримав статус повітового міста.

19 липня – Сенат затвердив за Новоградом-Волинським статус повітового міста.

1806 рік, весна – У місті розташовувалася штаб-квартира М.І. Кутузова (1745-1813).

30 вересня – Марія Любомирська-Уварова подарувала свої землі чоловікові – генералу Федору Петровичу Уварову.

1809 рік – У місті неодноразово бував генерал-майор артилерії Олексій Петрович Єрмолов (1777-1861) – відомий російський полководець і державний діяч, який у цей час був начальником резервних військ російської армії у Волинській і Подільській губерніях.

1811 рік – У Новограді-Волинському у службових справах перебував Денис Давидов (1784-1839), російський поет, військовий письменник, один із організаторів і керівників партизанського руху під час війни з Наполеоном.

1815 рік – У Новограді-Волинському служив командиром I бригади II-ї уланської дивізії Волконський Сергій Григорович (1788-1865), декабрист, прозаїк.

1815-1816 роки – Поряд з Новоградом-Волинським були засновані найстаріші у Східній Волині колонії німецьких переселенців – Анета та Юзефін.

1816 рік – У місті діяла найбільша на Волині суконна мануфактура, де працювало 1356 кріпаків і 6 вільнонайманих робітників.

1823, весна – У місті братами Петром (1800-1854) та Андрієм (1798-1854) Борисовими і Юліаном Люблінським (1798-1873) створено таємне Товариство об'єднаних слов'ян.

1824 рік, 20 листопада – Помер Федір Петрович Уваров. Через відсутність спільних дітей з Марією-Юзефою Любомирською виникло питання щодо успадкування Звягельського ключа.

1825 рік – Відкрита парафіяльна школа на 25 учнів.

Вересень – Товариство об'єднаних слов'ян приєдналося до Південного товариства декабристів на таємному зібранні у Ліщині під Житомиром.

26 грудня – Почалося повстання Чернігівського полку. Місто Васильків захоплено повстанцями.

1826 рік, 3 січня – Повстання Чернігівського полку придушено.

Січень-березень – Тривали арешти членів Товариства об'єднаних слов'ян, відправлення їх до Петропавлівської фортеці у Санкт-Петербурзі.

1827 рік – Відкрито повітове училище, де навчалися 94 учня – діти заможних городян.

1830 рік, 14 травня – Рішенням волинського Головного суду (Житомир) зафіксовано поділ земель, що після смерті Марії-Юзефи Любомирській належали Федору Петровичу Уварову, між його двоюрідними братами. Старший із братів, полковник і кавалер, Степан Уваров успадкував Звягельський ключ, до якого віднесені були села Новий Звягель, Лубчиця, Романівка, Броники з чавунним заводом, Федорівка, Немилянка, Кропивня, Несолонь, Тупальці, Андріївка, Буда Очеретянка, Слобода Романівська, Ужачин, Гали, Вершниця, Чижівка з млинами, мідним, залізним та цегляним заводами.

1832 рік – У відомостях про розкольників зазначено, що в Новоград-Волинському повіті мешкало 314 осіб старовірів. У повіті проживало 1223 дворян, 4840 дрібних шляхтичів, 1700 купців та почесних громадян.

1833 рік – На кошти унтер-офіцера у відставці побудована церква Різдва Пресвятої Богородиці.

1 вересня – Відкрилося повітове дворянське училище. Повітовому училищу було підпорядковано ще 7 приходських училищ (в містечках Полонному, Топорищах, Троянові та інш.)

1834-1836 роки – У місті працював канцеляристом Новоград-Волинського земського суду Бонковський Денис Федорович (1816-1869), український та польський поет, композитор, перекладач, автор текстів і музики пісень «Гандзя», «Тропак» та ін.

1836 рік, 8 січня – Повітове училище перейменовано у дворянське, що значно підвищило його статус.

1837 рік – На плані міста зображено ратушу з підписом «присутственные места». Володимир Антонович, археолог, дослідник Волині, зазначав : «В городе уцелела постройка древней ратуши: квадратная стена толщиной в 4 аршина». Також позначена гребля млина для товчення проса й валяння сукна (на цьому місті потім було побудовано плодоконсервний завод). Завершувалося на плані місто в районі нинішнього магазину «Торговий дім» (колишній «Дитячий світ»).

1838 рік – Із Новограда-Волинського до Полонного переведено повітове дворянське училище.

Січень – Почала виходити газета «Волынские губернские ведомости».

1839 рік – У місті існувало 522 будинки (з них 5 мурованих). Населення 6127 осіб. Криниць не було, воду носили із Случі. Площа міста – 284 десятини 1656 квадратних сажнів.

1840 рік – Розпочато будівництво кінно-поштової станції.

1846 рік, 9 березня – У місті під час подорожі зупинялася Ганна Барвінок (Олександра Михайлівна Білозерська-Куліш) (1828-1911) та Пантелеймон Куліш (1819-1897), українські письменники. Про це вона згадує у нарисі «Волинь».

Жовтень – Через місто проїжджав Т.Г. Шевченко (1814-1861) під час службової поїздки Західною Україною (документально факт не доведений).

1847 рік, 15 квітня – Народився Сергій Аполлонович Уваров (1847-1900).

1848 рік – У селі Чижівка збудований в зруб триповерховий дерев'яний млин і гребля (керував роботами іноземець Іоган Ейтер, йому заплатили 2 000 крб сріблом). Навпроти млина був заліноплавильний завод. У Кропивні на чавуноливарному заводі було відновлено роботу печі для плавлення чавуну з руди. У Ново-Звягелі була реконструйована винокурня, збудована волоня для відгодівлі волів брагою.

1848 рік, 5 березня – Помер Степан Уваров. Дружина його невдовзі вийшла заміж і 23 травня 1848 року виїхала до Одеси. Спадкоємцями земель залишилися їх дочки Євгенія та Марія.

1850 рік – Відкрилося казенне двокласне єврейське училище 1-го розряду (навчалось 20 хлопчиків).

– Закінчилося будівництво кінно-поштової станції. Межа міста – на Кінній площі (перетин сучасних вулиць Воровського, Войкова, Шевченка та Левченка).

1855 рік – Розпочалося будівництво Преображенського Собору, яке тривало 6 років.

1859-1875 роки – Збудована міська в'язниця.

1860 рік – Жителі міста виконують додаткові повинності: підводну – для роз'їздів поліції, перевезення військових, засланців, та квартирну – для розміщення військових.

– Триває спорудження Київсько-Брестського шосе, яке проходить скрізь місто.

– Побудований міст через Случ – дерев'яний, кружальної форми з трьома арками на річкових биках з червоного граніту.

1861 рік – У Росії скасоване кріпацтво.

– 70,4 % населення міста становлять міщани.

– Ліквідовано городовий магістрат у Новограді-Волинському, який керував адміністративною, господарською діяльністю міста. Ці обов'язки покладено на новостворену міську думу на підставі «Жалованой грамоты на права и выгоды городам Российской империи».

16 жовтня – Відбулося урочисте освячення соборної церкви в ім'я Преображення Господнього – головного храму в Новоград-Волинському повіті (збудована на державні кошти)

1863 рік – Міський доход складав 7 173 карбованців.

1864 рік, 5 червня – Над селом Новий Звягель пронісся ураган. Фільварку нанесено значних збитків на суму понад 3 тис.крб.

1865 рік – Побудовано церкву Святого Архистратига Михайла та церкву Святої Трійці. Всього у місті на той час було 3 православні церкви (дві з них – з каменю), католицькі костьол і каплиця, єврейська синагога, 8 молитовних шкіл.

– У місті було 386 будинків, з яких 15 з каменю, 182 лавки, 1 трактир, 16 постійних дворів, міська лікарня, приходське училище та двокласне єврейське училище I-го розряду. Населення – 7514 осіб. Почесних громадян і купців – 288, міщан і цехових 6711 осіб.

– Місто володіло 6 633 десятинами землі. До його складу входило село Сусли, що у 4-х км від міста.

– Було видано торговельних свідоцтв: купцям першої гільдії 3, другої гільдії – 105, на дрібну торгівлю – 238, на розвізну – 3, на розносну – 5, на міщанські промисли – 528. У місті працювало 220 ремісників (134 майстра), 8 фабрик і заводів (4 шкіряних, 2 свічкових, 2 цегляних).

– У в'язниці побудована Михайлівська церква.

1866 рік – У місті функціонувала лікарня на 17 ліжок.

22 березня – Представники Тимчасового відділення Новоград-Волинського поліцейського управління у присутності місцевих жителів і сусідських поміщиків зачитали указ його Імператорської Величності про те, що Євгенія (в шлюбі Мезенцева) і Марія Уварови визнані єдиними і прямими спадкоємцями Новозвягельського маєтку. Сестри отримали заможне господарство.

14 серпня – До міста прибув Петро Антонович Косач (1841-1909), призначений на посаду голови з'їзду мирових посередників.

1868 рік – На річці Случ біля села Лубчиця збудовано триповерховий млин з крупчаткою, який обійшовся у 5 тисяч крб. сріблом.

– Збудований будинок пожежної команди на вул. Троїцькій.